

KRISTÓF ILONA

AZ EGRI KANONOKOK EGYETEMJÁRÁSA¹

(1385–1526)²

Az egyetemjárás egy jól körülhatárolható, bár korántsem az egyetlen jellemzője, fokmérője középkori egyházi középrétegünk műveltségének. Az elmúlt évtizedek egyház- és társadalomtörténeti kutatásai több olyan monografikus publikációt eredményeztek,³ amelyek alapján egyre biztosabb állításokat tehetünk a magyar káptalanok személyi összetételéről. A kanonoki életpályák összehasonlításával lehetőség nyílik különféle kariertípusok elkülönítésére.

---

1 A tanulmány elkészítését az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 „Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” című pályázat támogatta.

2 *Jelen munkámmal Gebei Sándor kutatói és oktatásszervezői munkássága előtt is szeretnék tisztelegni, hiszen oroszlánrészt vállalt az egri, egyetemi szintű történészképzés elindításában, fenntartásában. Neki is köszönhetően intézményünk a közelmúltban egyetemi rangot kapott.*

3 *Tonk Sándor*: Erdélyiek egyetemjárása a középkorban. Bukarest, 1979., *Körmendy Kinga*: Literátusok, magiszterek, doktorok az esztergomi káptalanban. In: Művelődéstörténeti tanulmányok a középkorról. Szerk. Fügedi Erik. Bp. 1986. 176–202., *Köblös József*: Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 12. Bp. 1994., *Fedeles Tamás*: A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526). Tanulmányok Pécs történetéből 17. Pécs, 2005., *Körmendy Kinga*: *Studentes extra regnum 1183–1543. Esztergomi kanonokok egyetemjárása és könyvhasználata 1183–1543. Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III. Studia 9. Bp. 2007.*, *Tóth Péter*: A csanádi székeskáptalan kanonokjainak egyetemjárása a késő középkorban (1346–1552). Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 19. (2007:1-2.) 37–59., *Kristóf Ilona*: Egyházi középréteg a késő középkori Váradon (1440–1526). *Thesaurus Historiae Ecclesiasticae In Universitate Quinqueecclesiensi 4. Pécs, 2014.*, *G. Tóth Péter*: A csanádi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526). Doktori (PhD) értekezés. (kézirat) Szeged, 214.

Jelen tanulmányomban Kovács Béla és C. Tóth Norbert alap kutatásai adják a kiindulópontot,⁴ hogy az egri kanonokok iskolázottságát szélesebb kontextusban el tudjuk helyezni. Első lépésként a különböző módszertanú, forrásfeltáráson alapuló munkák adatainak szinkronizálása adódott, az így létrejött adatbázist használtam az összehasonlító vizsgálatokhoz.⁵ A területi korlátok azonban nem teszik lehetővé, hogy az adattárat jelen formájában közzétegyem. Annál is inkább, mert a munka során szembesültem azzal, hogy a már sajtó alá került örvendetes mennyiségű adat ellenére nagyon sok a bizonytalanság, amelyeket tisztázni a későbbi kutatás feladata.

Jelen munkámban tehát arra vállalkozom, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján az egri kanonokok késő középkori iskolázottságát országos összefüggésekbe helyezem Zsigmond uralkodásától Mohácsig. Az egri kanonokok egyetemi stúdiumainak legfontosabb jellemzőit összehasonlítom a más káptalanokban kimutatott tendenciákkal. A felvázolt részeredményeken túl nem nyílik lehetőségem egyéni karrierek bemutatására, a kanonokok mobilitásának vizsgálatára, mert ezek a témák szétfeszítenék jelen tanulmány kereteit.

A Kovács Béla és C. Tóth Norbert által publikált adatokból indultam ki. Az egri káptalan 325 adatolt tagja közül 79 fő (24%) fordult meg valamely külföldi egyetemen.⁶ Mindezt a dunántúli és a váradi testületekkel összevetve láthatjuk, hogy az egri káptalan e tekintetben a skála alsó

4 Kovács Béla: *Studensek, magisterek, doktorok*. Archívum: a Heves Megyei Levéltár közleményei 11. 1983. 5–41., C. Tóth Norbert: *Az egri káptalan archontológiája (1387–1526)*. Turul 88. (2015:2) 48–72.

5 A Kovács és C. Tóth által felhasznált forráskiadványokat, szakirodalmi összefoglalókat alapul véve az alábbiakkal egészítettem ki: *Liber promotionum facultatis artium in universitate Cracoviensi saeculi decimi quinti*. Ed. Antonius Gaşiorowski, cooperantibus Thoma Jurek, Isabella Skierska, VincentioSwoboda. Cracoviae, 2000., *Die Matrikel der Universität Wien, I-III*. Hrsg. Franz Gall, Wilhelm Szaivert. Graz, Wien, Köln, 1956–1967., *Nyáry Pál: A krakkói egyetem és magyar diákjai a XIV–XVI. században. Művelődéstörténeti tanulmány*. Bp., 1942. 21–30., *Album Studiosorum Universitatis Cracoviensis. Tomus II. fasciculus I. (ab Anno 1490 ad Annum 1515.)* Ed. Adam Chmiel, Cracoviae, 1892. <http://www.mtg-malopolska.org.pl/bibliotekacyfrowa.html> utolsó letöltés: 2016. szeptember 10. Köszönettel tartozom Gebei Sándornak, hogy felhívta a figyelmemet erre a honlapra. (A későbbiekben az egyszerűség kedvéért az egri székeskáptalan tagjaira vonatkozó adatokat a fent felsorolt művek alapján számoltam ki.)

6 Az egyetemi anyakönyvi bejegyzések mellett egyértelmű adatnak tekintettem még valamely kanonok említését egyetemi fokozata feltüntetésével.

harmadában helyezkedik el. A legkevésbé aktívak a csanádi javadalmasok voltak. 1458–1526 között a csanádi kanonokok mindössze 14,5%-a folytatott egyetemi tanulmányokat, de az 1492–1552 közötti időszakot vizsgálva az egyetemlátogatási arány már 24%-ra tehető.⁷ Az egri adatok a pécsi 20,5%⁸ és a budai 23%-os eredmény közelében jelennek meg, viszont a váradi 32%, a győri 40%, a fehérvári 51% és a pozsonyi 55%-hoz képest viszont feltűnően alacsony arányt mutatnak.⁹ Az egyetemjárás teljes káptalanra kivetített adatainak értékelésében figyelembe kell vennünk a vizsgált időintervallumot is. Az esztergomi káptalan tagjainak mindössze ötöde folytatott egyetemi tanulmányokat egy lényegesen hosszabb periódusra vonatkoztatva (1183–1543). Nagyobb részük azonban, közel 40%-uk a 15–16. században tanult egyetemen.¹⁰ Ehhez hasonlóan Pécs és Eger esetében is a relatíve alacsony értékek mögött a vizsgált tágabb időhatárok is állhatnak. Természetesen más okokból is táplálkozhat e jelentős különbség, melyek közül elsősorban a testületek eltérő személyi állománya emelhető ki.

Egyetemet járt kanonokok a magyar káptalanokban

káptalan	Csanád	Esztergom	Pécs	Buda	Eger
%	14,5	20	20,5	23	24

káptalan	Várad	Győr	Fehérvár	Pozsony
%	32	40	51	55

Az egri kanonokok által látogatott egyetemek földrajzi eloszlását figyelve feltűnő, hogy a német intézményeken egyetlen fő sem tanult. A német egyetemek távolinak számítottak, és viszonylag kései alapításuk miatt a Mohács

7 Tóth P.: A csanádi székeskáptalan i. m. 40. G. Tóth P.: A csanádi i. m. 35.

8 Fedeles T.: A pécsi székeskáptalan i. m. 105.

9 Köblös J.: Az egyházi középréteg i. m. 38., Körmendy K.: Literatusok i. m. 184. Kristóf I.: Egyházi középréteg i. m. 61.

10 Körmendy K.: Literatusok i. m. 200.; Körmendy K.: Studentes i. m. 82–85.

előtti magyar klérus egyetemjárási szokásait már jelentősen nem befolyásolták. A prágai univerzitást huszita szellemisége miatt kerülték a magyar javadalmasok a 15. században. A 14. sz. végéről még két egri javadalmas prágai tanulmányai adatoltak.¹¹

A korábbi kutatások szerint a bécsi egyetemen tanult a legtöbb magyar kanonok, majd szinte azonos aránnyal következett Krakkó és Itália (Padova, Ferrara, Bologna és Róma), Párizsban pedig mindössze néhányan fordultak meg.¹² Ennek a képnek némileg ellentmond a váradi kanonokok iskolázottsága. Esetükben egyértelműen az itáliai egyetemek voltak a legnépszerűbbek, melyeket Krakkó és Bécs követett. Az eltérés okai között kereshetjük a váradi kanonokok speciális, Vitéz János nevével fémjelzett mecénatúráját.¹³

Az egi adatokat elemzésénél szembeűnő az ismeretlen egyetemeken tanultak magas száma. A pusztán oklevelekből ismert, valamilyen egyetemi grádussal adatolt javadalmasok esetében – amint már fentebb is jeleztem – még megoldandó feladat a prozopográfiai adatok összegyűjtése, karrierjük, tanulmányaik tisztázása. Azonban a más káptalanokra vonatkozó kutatási eredmények ismeretében kijelenthetjük, hogy a korszakban a bécsi egyetemet látogatták a legnagyobb számban az egri kanonokok is. A krakkói egyetem jócskán lemaradva követi a padovaival egyetemben. Ha viszont az itáliai egyetemeket azonos kategóriába vesszük,¹⁴ módosul a sorrend. Ezt a módosított sorrendet támogatja az a feltételezés is, hogy a jelenleg ismeretlen egyetemeken fokozatot szerzett javadalmasok között többek esetében vélelmezhető, hogy Itáliában tanultak.

11 *Kovács B.*: Studensek i. m. no. 99., 233.

12 *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 39., *Fedeles T.*: A pécsi székeskáptalan i. m. 106., *Tóth P.*: A csanádi székeskáptalan i. m. 41., *G. Tóth P.*: A csanádi i. m. 36.

13 *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 62.

14 Mivel a földrajzi távolság és az anyagi ráfordítások szempontjából hasonló megterhelést jelentenek, azonos kategóriába sorolásuk plasztikusabbá teszi az összehasonlítást.

Az egri kanonokok egyetemi tanulmányainak földrajzi megoszlása

egyetem	fő
Bécs	26
Krakkó	13
Padova	10
Bologna	3
Ferrara	3
Róma	2
Prága	2
ismeretlen	33

A fentebbi általános és statikus képet dinamizálja az egyetemjárások időbeli megoszlásának vizsgálata és ehhez kapcsolódóan a különböző egyetemek frekvenciájának változása.

A könnyebb értelmezés kedvéért a vizsgált korszakot négy nagyobb egységre bontottam. Időarányosan lebontva az egyetemjárás adatai meglepő képet mutatnak. A 15. század végéig meglehetősen egyenletes az egyetemi stúdiumok iránti érdeklődés az egri káptalan tagjai között. Az elmúlt időszakban készült elemzések az egyházi középrétegben folyamatosan népszerűbbé váló egyetemi stúdiumokkal számoltak a 15. sz. második harmadáig, majd egy átmeneti megtorpanás után, a 16. sz. elejétől újra a tanulás előtérbe kerülését regisztrálták.¹⁵ Ezt az ingadozást egyrészt finánciális okokkal magyarázták,¹⁶ másrészt a főpapi mecenatúra megváltozása is indokolhatta a több helyen tapasztalható visszaesést a 15. sz. utolsó évtizedeiben. Mátyás uralkodásának második felében szűkültek a főpapi mecenatúra lehetőségei, mivel az uralkodó egyre jobban igénybe vette a prelátusok jövedelmeit. Az udvar reprezentációs költségeit, az itáliai humanisták jutalmazását részben az egyházi jövedelmekből finanszírozta az uralkodó. Ez pedig maga után vonta a püspöki udvarok mecenatúra terén korábban kifejtett aktivitásának csök-

15 *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 36., 217.

16 *Mályusz Elemér*: A konstanzi zsinat és a magyar főkegyúri jog. Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 9. Bp. 1958. 108., *Tonk S.*: Erdélyiek i. m. 113. skk.

kenését.¹⁷ Azonban, ahogy erre már korábban is felfigyeltem a váradi káptalan esetében, a főpapi mecenatúra visszaszorulása sajnálatos, de nem jelent egyet az egyetemjárások automatikus visszaesésével. Várad példáján látható volt, hogy a század utolsó évtizedeiben az egyetemi tanulmányok földrajzi irányultsága, valamint a felhasználható anyagi források mennyisége egyaránt megváltozott. A krakkói és a bécsi egyetem átalakulása, relatív közelsége és a tudáshoz való hozzáférés költségeinek csökkenése, a könyvnyomtatás elterjedése folytán többen vágtak neki az egyetemi tanulmányoknak. Váradon a Vitéz alatti és a főpapot követő 30-30 éves periódusban ugyanannyian tanultak egyetemen; a két időszak között alapvető változás figyelhető meg a financiális feltételek terén, amely egyértelműen jelzi a mentalitás átalakulását. A Vitéz távozása utáni időszak kanonokjai – főpapi mecénások hiányában – ugyanis szinte kivétel nélkül mindössze családi kapcsolataikat mozgósítva és javadalmukat felhasználva folytathattak egyetemi tanulmányokat.¹⁸ Viszont az egri káptalan esetében nem vagyunk tanúi a Vitéz Jánoséhoz hasonló, kiemelkedő mecénási tevékenységnek. Tehát a szakirodalomban széles körűen elterjedt vélekedéssel ellentétben egyenletes intenzitást mutat az egri kanonokok egyetemjárása a 15. sz. végi megtorpanás nélkül. Hasonlóképpen csalóka a 16. sz. elején mutatkozó látványos visszaesés. A kutatás jelen állapotában ennek magyarázata kézenfekvő. Az egri káptalan 1503. január 24. után nem bocsájtott ki méltóságos okleveleket, így az archontológia is hiányos a Jagelló-kor második felében.¹⁹ A kutatás további feladatai közé tartozik eme jelenségek vizsgálata. A kanonokok életpályájának, kapcsolatrendszerének jövőbeni alaposabb feltérképezése során újabb összefüggések kerülhetnek napvilágra, melyek segítségével értelmezhetővé válnak a ma még homályos pontok.

---

17 *Kubinyi András*: Mátyás király és a magyar püspökök. In: *Uő: Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon*. METEM Könyvek 22. Bp. 1999. 86., *Jankovits László*: A Mohács előtti humanista költészet szakaszai. In: *A magyar irodalom történetei. A kezdetektől 1800-ig*. Szerk. Szegedy-Maszák Mihály – Jankovits László – Orlovsky Géza. Bp. 2007. 146–153.

18 *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 69–70.

19 *C. Tóth N.*: Az egri káptalan i. m. 48.

Az egyetemjárások időbeli megoszlása

évek	fő
1385–1400	12
1400–1450	30
1450–1500	31
1500–1526	6
össz:	79

Amennyiben viszont az időbeli megoszlást egyetemenként is vizsgáljuk, úgy szembetűnő a váradi káptalanhoz hasonló tendencia. A bécsi egyetemen megforduló 26 egri kanonok közül 23 fő a 15. sz. közepéig szerepel az egyetemi bejegyzésekben. A padovai tanulmányok kapcsán a 15. sz. utolsó harmadáig figyelhető meg egy aránylag egyenletes eloszlás. Míg a krakkói egyetem az 1460-as évek után válik egyre frekventáltabbá, sőt a század végére egyértelműen a legnépszerűbb univerzitás lett az egri kanonokok körében (a 13 Krakkóban tanult egri javadalmas közül 10 fő 1460 utáni anyakönyvi bejegyzésekben szerepel). Ennek okaiként egyértelműen relatív földrajzi közelséget, az ebből fakadó kisebb anyagi terheket, az egyetem átalakulását és a magyar *natio* egyre jelentősebbé válását adhatjuk meg. Az egyetemi tanulmányok idő- és térbeli megoszlását összevetve a vizsgált korszak első felében valóban Bécs elsősége érvényesült az egri kanonokok között, amelyet követett az itáliai egyetemek nagyjából egyenletes látogatottsága az 1470-es évekig, és a krakkói egyetem népszerűsége a 1460-as évek után ugyan felülmúlta mind a bécsi, mind az itáliai univerzitásokét, de összességében mégis csak a harmadik a sorban.²⁰

20 vö. Kovács Endre: A krakkói egyetem és a magyar művelődés. Adalékok a magyar–lengyel kapcsolatok XV–XVI. századi történetéhez. Bp. 1964. 23–24. Hasonló sorrend figyelhető meg a pécsi javadalmasok körében is, de ott Krakkó kisebb népszerűsége a földrajzi távolsággal magyarázható. Fedeles T.: A pécsi székeskáptalan i. m. 106.

Mindezek mellett a fokozatszerzésre vonatkozó adatok összevetése is szükséges, hogy minél átfogóbb képet alkothassunk az egri kanonokok tanultságáról. Míg a dunántúli intézményekben az egyetemet járt kanonokok 65%-a nem szerzett fokozatot,²¹ ugyanígy a csanádi káptalanban is az egyetemjárt kanonokok 34%-a fejezte be tanulmányait valamiféle grádus birtokában.²² Ez nyilvánvalóan döntően abból következik, hogy az ottani javadalmások többsége nagyon rövid időt töltött tanulással. Az egyetemet járt váradi kanonokok 67%-a akadémiai grádus birtokában fejezte be tanulmányait,²³ hasonlóan a pécsi káptalan tagjaihoz.²⁴ Az esztergomi káptalanban pedig 136 kanonok közül 85 fő (62,5%) tért haza valamilyen fokozat birtokában.²⁵ Az egri káptalan 79 egyetemi tanultságú tagja közül 57 fő graduált, azaz 72%-os arányban valamilyen fokozat birtokában rendelkeztek javadalmukkal.

Fokozatot szerzett kanonokok a magyar káptalanokban

Buda	Fehérvár	Csanád	Pozsony	Győr	Esztergom	Pécs	Várad	Eger
22%	28%	34%	36%	47%	62,5%	66%	67%	72%

Ebből az összehasonlításból is kitűnik, hogy az egyetemektől való földrajzi távolság nem a legfontosabb szempont az egyházi középréteg iskolázottságának vizsgálatakor. Hiszen akár a pozsonyi, akár a győri kanonokok számára inkább volt elérhető a bécsi egyetem, mint egri vagy akár váradi társaik számára bármilyen univerzitás. Sokkal inkább döntő lehetett a különböző káptalanok stallumainak jövedelmezősége, értéke. A számszerűsíthető bevételek függvénye egy-egy javadalom értéke is. Amint a váradi káptalan vizsgálata során kimutattam,²⁶ úgy joggal feltételezhető, hogy az egri javadalmak is képeztek akkora potenciált, hogy felfelé ívelő diplomáciai, kancellária karriererek bizonyos pontjain jutalmul szolgáljanak, támogatást nyújtsanak az arra kiválasztottaknak: akár a káptalanon belüli, akár a káptalanból való tovább-

21 *Köblös J.*: Az egyházi középréteg i. m. 43, 215.

22 *Tóth P.*: A csanádi székeskáptalan i. m. 45., *G. Tóth P.*: A csanádi i. m. 42.

23 *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 73.

24 66% szerzett fokozatot. *Vö. Fedeles T.*: A pécsi székeskáptalan i. m. 109.

25 *Körmendy K.*: Literatusok i. m. 185.

26 *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 167–170.

lépésre használták fel az egyetemi tanulmányokat, akár már egyetemi stúdi-
umok, fokozat birtokában szolgálataik elismeréseképpen nyerték stallumu-
kat az uralkodó vagy a püspök kegyéből.

A fokozatszerzést vizsgálva kézenfekvő a megállapítás, hogy a legalacso-
nyabb grádus megszerzése is hosszú éveket igényel, viszont az egyetemi anya-
könyvek bejegyzései gyakran csak a sikeres vizsga tényét közlik, így biztos
adataink nincsenek a tanulmányokkal eltöltött idő hosszáról. Továbbá jó
néhány olyan kanonok ismert, aki használja a fokozatát az oklevelekben is,
ám tanulmányai még nem tisztázottak. Ezen körülményeket figyelembe véve
nem bocsátkozom feltételezésekbe sem az egyetemi stúdiókkal eltöltött
idő, sem az esetleges egyetemváltások tekintetében.

Az alábbi táblázatból kitűnik, hogy a fokozatot szerzett egri kanonokok
közel 53%-a, 30 fő kánonjogi doktori fokozatot szerzett. Ez az arány is pár-
huzamba állítható a váradi adatokkal, ahol a graduált kanonokok 57%-a
doctor decretorum fokozat birtokában tevékenykedett.²⁷ A kánonjogi dok-
torátus megszerzésének praktikus okai voltak, ugyanis mind az esperesek,
mind pedig a püspöki helynökök bíraskodási feladataihoz szükséges, sőt el-
várt volt a jogi végzettség. Az 1279. évi budai zsinat már előírta számukra a
jogi tanulmányokat. Most pedig alkalmunk nyílik az egri káptalan példáján
is megvizsgálni, miként valósult meg ez a rendelkezés a gyakorlatban.

Az egri kanonokok fokozatszerzése

gradus	fő
doctor utriusque iuris	5
doctor decretorum	30
licentiatus decretorum	3
baccalaureus theologiae	1
magister artium	8
baccalaureus artium	10
sine gradu	22
összesen	79

²⁷ Kristóf I.: Egyházi közélet i. m. 74.

Az egyetemet járt egri kanonokok közül 14 fő viselt méltóságot, ami az összes dignitarius (64 fő) 22%-a. Mindez jelentősen elmarad pécsi és váradi társaikhoz képest, Váradon a méltóságviselők 31%-a esetében adatolt egyetemi tanultságuk.²⁸ A dignitáriusok közül kiemelkednek a prépostok, 41%-uk tanult külföldön. Ez az adat összevethető a pécsi prépostok iskolázottságával, 44,5%-uk fordult meg valamely egyemen. Egyértelmű a tendencia, hogy a prépostok kivételével a méltóságviselők kevésbé érdeklődtek a felsőfokú tanulmányok iránt nemcsak Egerben, hanem Váradon és Pécsen is.²⁹ Az egri egyszerű javadalmasok (231 fő) 24%-a, 57 fő tanult egyetemen, amely az egyetemet járt valamennyi kanonok 72%-át teszi ki. Ezek az adatok ráfelelnek a korábbi kutatási eredményekre. Jelentősen meghaladják a csanádi káptalanban tapasztalt 16%-os és a pécsi káptalanban kimutatott 12%-os arányt, bár valamelyest elmaradnak a váradi 32%-tól.³⁰ Mindezek alapján úgy tűnik, hogy az egyszerű kanonokok fontosabbnak tartották az egyetemi tanulmányokat méltóságviselő társaiknál, és sokkal több időt, energiát és pénzt áldoztak a fokozatszerzésre is. Térjünk vissza az egri kanonokok kiemelkedő fokozatszerzésére! Természetesen nemcsak kánonjogi doktori címmel, hanem bölcsész grádusok birtokában és fokozat nélkül is elláthattak a kanonokok helynöki, esperesi feladatokat. Az adatolt 156 esperesi officiumot betöltők között 22 fő 32 esetben látott el archidiaconusi feladatokat. Ez a 20%-os arány nem tér el nagyban a más káptalanokban kimutatott adatoktól.³¹ Viszont feltűnően magas az egyetemi grádussal bíró esperesek száma. A fent említett 22 fő közül 12 fő doctor decretorum, 2 fő doctor utriusque iuris, 2 fő magister artium, 2 fő baccalaureus artium fokozattal bírt, mindössze 4 fő esetében nem tudni megszerzett grádusukról. Ez a kiugró szám

28 *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 76.

29 *Fedeles T.*: A pécsi székeskáptalan i. m. 52., 54., 55., 57., *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 76.

30 *Fedeles T.*: A pécsi székeskáptalan i. m. 68., 305., *Tóth P.*: A csanádi székeskáptalan i. m. 46., *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 76., *G. Tóth P.*: A csanádi i. m. 45.

31 Pécsen is az esperesek kb. harmada tanult egyetemen. *Fedeles T.*: A pécsi székeskáptalan i. m. 110., Csanádon az esperesek 17,5%-a járt egyetemre. *Tóth P.*: A csanádi székeskáptalan i. m. 46., Váradon a négy egyetemet végzett esperes (két decretorum doctor, egy magister artium, egy baccalaureus artium) mellett 11 olyan esperes ismert, akik nem folytattak egyetemi tanulmányokat. *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 76.

indokolhatja többek között a magasabb fokozatszerzési arányt az egri székeskáptalan esetében. Amint fentebb is említettem, munkájukhoz nemcsak elvárták a jogi végzettséget, de az egri káptalan esetében úgy tűnik, törekedtek is a zsinati határozatok betartására. A vikáriusok esetében is hasonló tendencia figyelhető meg. Az alábbi táblázatból kitűnik, hogy az egri helynökök több mint fele folytatott egyetemi tanulmányokat (63%). A 19. táblázatban megjelölt személy mindegyike rendelkezett fokozattal (13 fő doctor decretorum, 3 fő doctor utriusque iuris, 3 fő magister artium). Időbeli eloszlásukat figyelembe véve kijelenthető, hogy a 15. sz. második felétől kizárólagosan egyetemi grádusok birtokosai kaptak helynöki megbízatásokat. E számok nagyjából megfeleltethetőek a váradi adatoknak, ahol a vikáriusok 69%-a szerzett kánonjogi fokozatot.³² Hasonlóképpen Esztergomban már a 14. század végétől a vikáriusok kétharmada kánonjogi doktori címmel rendelkezett.³³ Míg a pécsi helynökök 53%-os egyetemi végzettsége némileg elmarad ezektől az adatoktól.³⁴

Az egyetemet járt kanonokok javadalmak szerinti megoszlása³⁵

javadalom/officium	egyetemet járt kanonokok	a káptalanon belüli összesített létszám
nagyprépost	7	17
lector	1	15
cantor	1	15
custos	5	17
archidiaconusok a társas-káptalani prépostokkal együtt	22 fő 32 esperességet viselt	156
vicarius	19	30
can. simplex	35	231 az esperesekkel együtt

32 *Kristóf I.*: Egyházi középréteg i. m. 76.

33 *Körmendy K.*: Literatusok i. m. 195.

34 *Fedeles T.*: A pécsi székeskáptalan i. m. 66.

35 Szétválasztottam az egyszerű kanonokokat és az esperesi officiumot birtokló egyszerű kanonokokat az elemzés szempontjainak egyértelműsítése céljából.

Összegzőképpen elmondható, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján az egri székeskáptalan egészét tekintve a fentebb bemutatott összehasonlítások illeszkednek a késő középkori egyházi középréteg iskolázottságáról kialakult képbe. Mindazonáltal további kutatások feladata tisztázni – a lehetőségekhez mérten – a káptalan archontológiáját és összeállítani egy prozopográfiai adattárat, melynek segítségével a ma még bizonytalan adatok egy része, illetve speciálisan az egri káptalanra jellemző jelenségek háttérében meghúzódó folyamatok is értelmezhetőek, összefüggésekbe helyezhetőek lesznek.